

Zadeva: Poziv k preiskavi generativne umetne inteligence

Pri Zvezi potrošnikov Slovenije bi z vami radi delili pomisleke glede tveganj za potrošnike, ki izhajajo iz hitrega razvoja generativne umetne inteligence, kot so generatorji besedil, na primer ChatGPT. Čeprav tovrstni sistemi lahko potencialno izboljšajo življenje potrošnikov, nas skrbijo resne negativne posledice, ki jih ti lahko prinesejo. V samo nekaj mesecih smo pričali množični uporabi te tehnologije, ki je potrošnike izpostavila različnim vrstam tveganj.

Generativni sistemi umetne inteligence so že široko uporabljeni med potrošniki v Evropi in širše. Na primer, takoimenovani chatboti, ki strojno generirajo odgovore potrošnikov, so vse bolj vključeni v izdelke in storitve podjetij.

Norveški potrošniški svet je danes objavil poročilo, v katerem preučuje glavna tveganja generativne umetne inteligence za potrošnike, vključno z varnostjo in zasebnostjo, ter kako lahko ta poveča nevarnost za zavajanje, manipulacijo, diskriminacijo, goljufije, dezinformacije in napačne informacije. Poročilo predlaga načine za obravnavanje težavnih vprašanj generativne umetne inteligence. To vključuje pozive k spoštovanju in učinkovitemu izvajanju obstoječih zakonov EU, kot so zakoni o zaščiti potrošnikov, varnosti izdelkov in varstvu podatkov, ter pozive za nove zakonodajne ukrepe. Ti naj bi predvsem izboljšali zaščito potrošnikov pred tveganji, povezanimi z umetno inteligenco, in določili stroge obveznosti za razvijalce in izvajalce generativnih sistemov umetne inteligence.

Čeprav specifična pravna pravila za uporabo sistemov umetne inteligence še niso vzpostavljena, vas prosimo, da začnete preiskavo tveganj in škod, ki jih te storitve že danes predstavljajo za potrošnike, ter, če in ko je mogoče, uporabite obstoječo zakonodajo EU za preprečevanje škod potrošnikom.

Poročilo izpostavlja naslednje ključne težave za potrošnike.

Tveganja za varnost

Tehnologijo generativne umetne inteligence med drugim predstavljajo tudi kot pomočnike ali za zagotavljanje zdravstvenih nasvetov, kar prinaša več pomislekov povezanih z zdravjem potrošnikov. Ker imajo ti sistemi nagnjenost k ustvarjanju vsebine, ki je videti prepričljiva in pravilna, vendar je kljub temu dejansko napačna, ima to lahko resne posledice za varnost potrošnikov. Nedavno je ChatGPT podal zastarele nasvete o raku dojke in izmišljenih zdravstvenih organizacijah, ki naj bi podpirale njegove trditve.

Vprašanja varstva potrošnikov

Ker so chatboti zasnovani tako, da posnemajo človeško govorico, vzorce pisanja, človeško vedenje in čustva, so sami po sebi manipulativni in nepredvidljivi, kljub temu pa nimajo nobenega javnega niti zasebnega nadzora. Kot smo že omenili, so ti sistemi umetne inteligence tudi nezanesljivi. Na primer, izdelujejo lažne medijske članke, potrošnike pa lahko prepričajo, da sprejmejo ukrepe, ki jih sicer ne bi.

Tudi pri podjetju OpenAI javno priznavajo, da kljub odličnemu vtisu ChatGPT tega ne smemo obravnavati kot zanesljiv vir informacij, saj so ga javnosti predstavili kot "predogled" pred nadaljnjimi raziskavami. Obenem pa se tovrstni izdelki po vsem svetu

ponujajo kot komercialni izdelki različnim organizacijam, te pa jih uporabljajo v svojem kontekstu, vključno s funkcijami chatbotov, pripravo pravnih dokumentov ali celo podporo delu javne uprave.

Skrb glede zasebnosti

Ko se generativni sistemi umetne inteligence izobražujejo z gradivom, pridobljenim s spleta, ti običajno vsebujejo veliko osebnih podatkov, ki so bili obdelani brez zakonite pravne podlage.

Odločitev italijanskega organa za varstvo podatkov, da začasno prepreči podjetju OpenAI obdelavo osebnih podatkov italijanskih uporabnikov, kaže na resnost potencialnih kršitev varstva podatkov.

Nekatera vprašanja glede učinkovitosti teh ukrepov in njihove skladnosti z Splošno uredbo o varstvu podatkov (GDPR) vsekakor ostajajo. V svoji politiki zasebnosti, denimo, OpenAI trdi, da pravica do popravka morda ni vedno mogoča, kar bi lahko predstavljalo kršitev pravice do popravka v skladu z GDPR.

Ranljivi potrošniki

Prav tako nas skrbi vpliv, ki ga generativna umetna inteligenca lahko ima na ranljivejše skupine ljudi, kot so otroci, ki so že v zgodnjem otroštvu izpostavljeni zaslonom in spletnim vsebinam. Imamo že jasne dokaze in izkušnje o nevarnem vplivu algoritmov na družbenih omrežjih na mladoletnike. Nove funkcionalnosti chatbotov in drugih sistemov generativne umetne inteligence samo še povečujejo tovrstna tveganja.

Zaskrbljenost glede konkurence

Vprašanje, kdo obvladuje razvoj in usposabljanje modelov generativne umetne inteligence ter kako se ti uporabljajo, je bistvenega pomena za prihodnost teh trgov. Tisti, ki nadzorujejo tehnologijo, imajo prednostno možnost ustvarjanja odvisnosti, določanja lastnih pogojev uporabe ter odločanja o tem, kdo ima dostop do tehnologije in pod kakšnimi pogoji. Takšna koncentracija moči povzroča splošno skrb glede vodilnih tehnoloških podjetij, ki postajajo vratarji tega področja, saj lahko izključujejo konkurente, omejujejo izbiro potrošnikov in omogočajo zelo velikim podjetjem, da oblikujejo naše družbe.

Omejitve regulativnega okvira za umetno inteligenco

Čeprav Uredba EU o umetni inteligenci (AI Act)¹ obravnava nekatere naše pomisleke, se bo začela uporabljati šele čez tri ali štiri leta, v vmesnem času pa bodo potrošniki nezaščiteni pred hitro razvijajočo se tehnologijo, ki je trenutno nezadostno urejena. V tem trenutku tudi ni jasno, v kolikšnem obsegu bodo generativni sistemi umetne inteligence, kot so chatboti, zajeti v zgoraj omenjeni Uredbi. To povečuje pomen vloge organov, ki bodo odgovorni za zagotavljanje, da so vsi sistemi umetne inteligence, ne glede na to, ali jih ureja Uredba o umetni inteligenci ali ne, varni in skladni z EU pravili o varnosti, zasebnosti, varstvu potrošnikov in konkurenci.

Resnost teh pomislekov mora voditi k takojšnji preiskavi. Naša krovna organizacija BEUC - Evropska potrošniška organizacija, je o teh vprašanjih že obvestila mrežo

¹ Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci (Akt o umetni inteligenci) in spremembi nekaterih zakonodajnih aktov unije

eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021PC0206

organov za varstvo potrošnikov (CPC) in mrežo organov za varnost izdelkov (CSN). S tem pismom in poročilom NCC želimo dodatno izpostaviti naše stališče.

Zaradi vseh teh razlogov pozivamo, da:

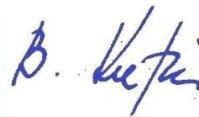
- preučite tveganja in morebitno škodo, ki jih generativna umetna inteligenca, kot so chatboti, povzroča potrošnikom,
- uporabite obstoječo zakonodajo EU (o zaščiti potrošnikov, varnosti izdelkov in varstvu podatkov), če in ko je to primerno, da se prepreči morebitna škoda potrošnikom,
- razmislite o ustreznih nacionalnih zakonodajnih ukrepih, ki bi povečali varstvo potrošnikov pred tveganji, povezanimi z generativno umetno inteligenco,
- vključite potrošnike ter potrošniške organizacije v postopek oblikovanja politik in regulativ na tem področju, da se zagotovi celovito in uravnoteženo obravnavanje teh vprašanj.

Zahvaljujemo se vam za pozornost in vas prosimo, da čim prej ukrepate v korist zaščite potrošnikov pred tveganji generativne umetne inteligence.

Lepo vas pozdravljamo,

Breda Kutin, predsednica

ZPS Zveza potrošnikov
Slovenije - društvo
Frankopanska ul. 5
SI - 1000 LJUBLJANA



Junij 2023